



▲ Actievoerders met een spandoek van Greenpeace tijdens een klimaatdemonstratie, waarbij het kabinet wordt opgeroepen meer te doen tegen klimaatverandering. © ANP

Hoe komt een klimaatrapport tot stand? 'Je zit zo met een paar honderd vertegenwoordigers rond de tafel'

Morgen verschijnt er weer een klimaatrapport van de Verenigde Naties. Hoe komt zo'n rapport tot stand? 's Nachts.

Hans Nijenhuis 27-02-22, 15:18



Als Maarten van Aalst deze weken 's nachts wakker ligt, dan is het niet alleen vanwege de situatie in Oekraïne. Hij ligt ook niet trouwens. Hij zit achter zijn bureau, klaarwakker. Te werken. Meestal tot een uur of drie, al twee weken lang, elke nacht. De wetenschapper is één van de auteurs van het klimaatrapport van het IPCC dat maandag om 12.00 uur verschijnt. De laatste twee weken worden volledig in beslag genomen door onderhandelingen met regeringen van over de hele wereld over de precieze bewoordingen van de samenvatting.

Lees ook

toon alles (3) +



Kabinet heeft reclamecampagne 'op de plank liggen' voor het geval het gas op raakt

De samenvatting? Ja, de samenvatting voor beleidsmakers, zoals het stuk officieel heet, telt bij elkaar slechts zo'n dertig pagina's tekst. „Maar dat is het hem juist. Een IPCC-rapport telt duizenden pagina's, dus veruit de meeste mensen lezen alleen die samenvatting”, zegt Van Aalst. In het dagelijks leven is hij hoogleraar Klimaat en rampen aan de Universiteit Twente en directeur van het klimaatcentrum van het Internationale Rode Kruis. Hij geldt als autoriteit in zijn vak. „Maar er is altijd wel een land dat een woordje net iets anders geformuleerd wil hebben. Je komt tijd tekort.”

Het is die samenvatting waarover u morgenmiddag veel zult horen. Als de oorlog in Oekraïne niet alle aandacht wegtrekt. Afgelopen augustus rapporteerde het IPCC dat de opwarming van de aarde veel sneller gaat dan gedacht, vaststaat dat menselijke activiteit de oorzaak is. Het sloeg in als een bom.

Tekst gaat onder de foto verder.



▲ Maarten van Aalst. © Frans Nikkesl

Hoe zit het ook alweer? Het Intergovernmental Panel on Climate Change is in 1988 opgericht door de Verenigde Naties om beleidsmakers te informeren over de laatste wetenschappelijke kennis over klimaatverandering. Eens in de vijf tot acht jaar brengt het panel verslag uit. Niet om beleid voor te schrijven, dat is nadrukkelijk niét de opdracht, wel om al het relevante onderzoek dat in wetenschappelijke artikelen is verschenen, zo samen te vatten dat beleidsmakers begrijpen wat 'we' wel en niet goed weten. Het is trouwens geen panel, althans niet zoals wij ons dat voorstellen bij een televisiequiz. En het is ook niet echt intergouvernementeel, tussen regeringen, want die komen pas in beeld als de rapporten klaar zijn. Je zou het een levende zoekmachine kunnen noemen, of beter nog: de grootste wetenschappelijke redactie ter wereld.

Wat vandaag verschijnt is geschreven door 375 deskundigen die elk hebben verzameld wat er op hun terrein de afgelopen vijf jaar allemaal is gepubliceerd. Die literatuur hebben ze vervolgens samen beoordeeld. Ze schreven eerst een conceptrapport, waarop ze, schrik niet, zo'n 30.000 commentaren kregen van andere wetenschappers die ook iets van het onderwerp (denken te) weten. „Op elk commentaar geven wij een reactie. Dus of we nemen het over, of we leggen uit waarom we het niet overnemen”, vertelt Van Aalst. „Ieders expertise is welkom, het gaat er immers om álle relevante wetenschappelijke kennis te verzamelen.”

Om het proces enigszins behapbaar te houden worden voor elk IPCC-rapport drie aparte werkgroepen in het leven geroepen. Werkgroep I geeft de stand van zaken over de klimaatverandering zelf, werkgroep II komt met verzamelde kennis over de gevolgen en aanpassing, en werkgroep III houdt zich bezig met mogelijke oplossingen. En dat dus elke paar jaar, want er wordt nu eenmaal steeds meer bekend. Het eerste IPCC-rapport verscheen in 1990. We zijn nu aan het zesde toe. Werkgroep I rapporteerde afgelopen augustus - de aarde warmt veel sneller op dan gedacht. Vandaag rapporteert werkgroep II: wat zijn de gevolgen en hoe kunnen we ons aanpassen?



Als het snel oplosbaar leek, zette ik de regeringsvertegenwoordigers die opmerkingen hadden, even bij elkaar in een hoekje van de zaal

Maar sorry, ook het woord werkgroep kan een verkeerde indruk geven. Toen Maarten van Aalst eind 2017 werd gebeld met de vraag of hij 'coördinerend hoofdauteur' wilde worden van Werkgroep II werd bedoeld: van één hoofdstuk. In zijn geval hoofdstuk 16, over 'de belangrijkste risico's in sectoren en regio's'. Het rapport van vandaag telt in totaal 25 hoofdstukken. Van Aalst had voor zijn ene hoofdstuk vijftien medeauteurs. Betaald krijgt trouwens niemand.

Als de hoofdstukken klaar zijn en alle commentaren zijn verwerkt, volgt een allerlaatste ronde: het vaststellen van de samenvatting door alle 195 overheden die bij het IPCC zijn aangesloten. Ze doen niet alle 195 even ijverig mee, „maar je zit toch zo wel met een paar honderd vertegenwoordigers van landen rond de tafel”, vertelt Van Aalst. Of in Teams, op afstand achter een beeldscherm, zoals het deze keer door corona gaat.

Regel voor regel, soms woord voor woord. Elk land dat er iets over wil zeggen, kan dat doen, vertelt Bert Metz. Hij was co-voorzitter van werkgroep III tijdens het derde en vierde rapport. Goedkeuringssessies als deze heeft hij voorgezeten. Dat was nog voor zijn pensioen, en voor corona. „Als het snel oplosbaar leek, zette ik de regeringsvertegenwoordigers die opmerkingen hadden, even bij elkaar in een hoekje van de zaal. Als het moeilijker leek, stuurde ik ze als aparte contactgroep naar buiten. Dan moesten ze tijdens de dinerpauze of 's avonds samen met enkele auteurs met een oplossing komen. In verreweg de meeste gevallen lukte dat wel, maar het is wel eens gebeurd dat dan een hele alinea uit de tekst verdwijnt. Niet omdat de regeringen echt betwisten wat er staat, maar omdat bepaalde woorden in een politieke context een andere betekenis kunnen krijgen dan dat ze in de wetenschappelijke literatuur hebben.”

Tekst gaat onder de foto verder.



▲ Demonstranten van Extinction Rebellion voeren actie. © ANP

Precies dat proces gaat Van Aalst nu door, digitaal. Hij heeft in zijn leven nog nooit zoveel op Slack gezeten, het WhatsApp-achtige communicatieprogramma waarin je teksten kunt delen. „Je drinkt natuurlijk liever even koffie met een land dat een probleem heeft”, zegt hij. „Maar het is niet anders.” Als het maar lukt om de teksten van paars (dispuut), naar blauw (bezwaarmakers zijn het eens geworden) naar groen (iedereen is akkoord) te krijgen.

Maar wordt het dan geen politiek spelletje? Hier zijn de regels van het IPCC duidelijk over. Alleen de samenvatting wordt zo doorgenomen, niet het rapport zelf. En geen woord uit de samenvatting mag in strijd zijn met wat er in het rapport staat. De hoofdauteurs van de hoofdstukken zitten er bij om daarvoor te waken. „De feiten blijven hetzelfde”, zegt Van Aalst. Sterker: die feiten worden harder. Want hoewel de samenvatting door de bemoeienis van regeringen misschien wat 'zachter' kan klinken dan de bewoordingen in het rapport zelf, is er geen regering meer die een IPCC-rapport betwist. „Ze hebben de samenvatting immers zelf goedgekeurd.”

Hoe is het voor een exacte wetenschapper als Van Aalst om met ambtenaren over woordkeus te moeten onderhandelen? „Razend interessant. Het is een unieke kans om rechtstreeks met beleidsmakers te praten. Normaal moet je als wetenschapper maar afwachten wat er met je kennis gebeurt.” Dus ja, het gaat door tot in de kleine uurtjes, maar slaapverwekkend is het beslist niet.